

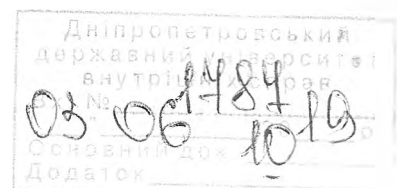
Відгук

офіційного опонента на дисертацію Жукова Сергія Вікторовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення доброчесності суддів: проблеми теорії та практики», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Реалізація судової реформи має своєю передумовою подолання проявів корупції під час здійснення правосуддя. Це обумовлює підвищення вимог до професійно важливих якостей та поведінки суддів, у тому числі тих, що забезпечують їх доброчесну поведінку. Інститут доброчесності є відносно новим для адміністративного права України, а законодавство у вказаній сфері характеризується численними прогалинами та суперечностями, наявність яких не дозволяє визнати систему запобігання корупції у системі судової влади успішною. Рівень довіри до судів і суддів залишається традиційно низьким протягом всіх років, що минули з моменту набуття Україною незалежності.

На жаль, теоретико-методологічне підґрунтя забезпечення доброчесності суддів, базуючись на якому, можна було б виробити концепцію удосконалення законодавства у вказаній сфері, також не уявляється достатньо міцним, багато проблем чекають на своїх дослідників. У поєднанні з кризою судової влади, яка розпочалася у травні 2019 року, вказане обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження С. В. Жукова.

Роботу виконано відповідно до п. 3 Розділу 2 Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, пп. 5.2, 5.3 Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015, Розділу 2 «Основні завдання з реалізації стратегічних цілей» Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, затвердженої розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 23 серпня 2017 р. № 576-р, п.18. Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р, пп.4.5, 4.7. Стратегії національної безпеки України, схваленої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, п. 5. Розділу 3 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 року, що додатково свідчить про її актуальність. ¶

Мета дисертаційної роботи полягала в тому, щоб на основі комплексного аналізу доктринальних та методологічних джерел, адміністративно-правових актів та практики їх реалізації, зарубіжного досвіду сформулювати концепцію адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів, охарактеризувати сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності суддів, визначити шляхи удосконалення адміністративно-правових актів у досліджуваній сфері. Вказаної мети було досягнуто, про що свідчать досить коректно у науковому плані поставлені та цілком реалізовані завдання дослідження. ¶

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації обумовлений, насамперед, досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційного дослідження. Його зміст складається з вступу, чотирьох розділів, які поєднують дев'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. ¶

Досить логічною уявляється структура викладення матеріалу у дисертаційній роботі. Вступ до роботи визначає актуальність теми роботи, а також її основні загальні характеристики. Перший розділ присвячено теоретико-правовим засадам забезпечення доброчесності суддів, другий розділ містить характеристику адміністративно-правового механізму

забезпечення доброчесності суддів, третій розділ присвячено компаративним аспектам правового забезпечення доброчесності суддів, а у четвертому розділі визначено напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів.¶

Обрана структура дозволила повною мірою дослідити предмет дисертаційної роботи та з'ясувати авторський творчий задум, краще усвідомити зміст та сутність адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів. Винесені на захист положення характеризують роботу як комплексне дисертаційне дослідження, присвячене аналізу проблемних питань, що виникають в процесі удосконалення норм адміністративно-правових актів у сфері забезпечення доброчесності суддів, що містить авторське бачення шляхів їх розв'язання.¶

Проведений науковий аналіз з-поміж виконаних в Україні дисертаційних досліджень у сфері адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів дозволяє підтвердити самостійний внесок дисертанта у розробку досліджуваної проблематики.¶

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність наукових положень дисертації досягнута автором за рахунок використання сучасної методологічної бази дослідження, якою є сукупність методів і прийомів наукового пізнання, як загальнонаукових, так і спеціальних, які об'єднуються системним підходом до визначення сутності досліджуваних явищ та процесів. Використання методів дедукції та індукції дало змогу охарактеризувати етичні стандарти професійної діяльності як предмет адміністративно-правового забезпечення та з'ясувати сутність методології дослідження феномену доброчесності (підрозділи 1.1, 1.2). Методи аналізу та синтезу застосовано для надання характеристики проблем галузевої належності праввідносин у сфері забезпечення доброчесності суддів та виокремлення телеологічних та структурних аспектів вказаного виду адміністративно-правового забезпечення (підрозділи 1.4, 2.1). Історико-правовий метод використано під час дослідження простежити генези

розвитку категорії «добročесність» в адміністративному законодавстві та в науці адміністративного права та розвитку міжнародно-правового регулювання забезпечення добročесності суддів (підрозділи 1.3, 3.1). Структурно-функціональний метод та метод систематизації використано для визначення особливостей об'єкта, суб'єктів та засобів адміністративно-правового забезпечення добročесності суддів; а також для класифікації адміністративно-правових актів у сфері адміністративно-правового забезпечення добročесності суддів (підрозділи 2.2-2.5). Компаративно-правовий метод застосовано для визначення особливостей генези правового забезпечення добročесності суддів держав англосаксонської правової системи; основних напрямів розвитку правового забезпечення добročесності суддів держав континентальної правової системи; характеристики адміністративно-правових аспектів добročесності суддів в тоталітарних і демократичних державах та з'ясування сутності імплементації зарубіжного досвіду як засобу підвищення ефективності судової реформи в Україні (підрозділи 3.2-3.5). Метод правового моделювання було використано під час визначення шляхів розвитку адміністративно-правового забезпечення добročесності суддів, напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання добročесності представників системи публічної влади як умову забезпечення добročесності суддів; а також визначення ролі адміністративного права у формуванні високого рівня інтолерантності до корупції (підрозділи 4.1, 4.4, 4.5). Методи сходження від абстрактного до конкретного, соціологічний метод та метод документального аналізу було використано під час характеристики адміністративно-правових аспектів захисту персональних даних суддів та висвітлення правової природи етичних кодексів та їх роль у системі адміністративно-правового забезпечення добročесності суддів (підрозділи 4.2, 4.3).[¶]

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці українських та закордонних фахівців у галузі філософії, соціології, психології, та також правових наук: теорії та історії держави і права,

конституційного та адміністративного права, адміністративного процесу, інформаційного, фінансового, господарського, кримінального та інших галузей права. Емпіричну основу дослідження складають практика діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів, Громадської ради доброчесності, адміністративних судів у сфері кваліфікаційного оцінювання суддів та оскарження його результатів, звіти міжнародних організацій та органів публічної адміністрації України, політико-правова публіцистика та довідкові видання. Завдяки цьому автор послідовно, системно і конструктивно проаналізував важливі теоретичні питання, що розкривають зміст теми дослідження.[¶]

Зважаючи на викладене, можна констатувати, що достовірність отриманих результатів і обґрунтованість сформульованих пропозицій визначається правильно обраним методологічним підходом до здійсненого дослідження, об'ємним та достатнім використанням наукового та емпіричного матеріалу.[¶]

Оцінюючи новизну одержаних результатів, слід зазначити, що вона визначається насамперед тим, що у дисертації на основі опрацювання теоретичних джерел та правозастосовної практики запропоновано концепцію адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів та розроблено її адміністративно-правове підґрунтя. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд наукових положень і висновків, які характеризують його наукову новизну, зокрема, уперше обґрунтовано, що етичні стандарти професійної діяльності можуть бути предметом адміністративно-правового забезпечення за наступних умов: а) якщо певний вид професійної діяльності має ознаки соціальної значущості, а наслідки помилок та недоліків у здійсненні такої діяльності можуть негативно позначатися на рівні додержання прав і свобод людини і громадянина; б) якщо етичні вимоги, що висуваються до певного виду професійної діяльності, можуть бути вербалізовані та закріплені на рівні етичних кодексів або інших зводів моральних вимог до представників певної професійної групи; в) якщо можна

виокремити аспекти поведінки професіоналів, які можуть бути підтверджені двома незалежними спостерігачами, на основі однієї методики і при цьому результати оцінювання не будуть мати значних відмінностей; г) якщо реалізація етичних стандартів базується на публічному інтересі і охоплює діяльність суб'єктів адміністративно-правових відносин; г) якщо за порушення етичних стандартів можуть бути застосовані заходи юридичної відповідальності. Досить цікавою є характеристика методології дослідження феномену доброчесності суддів, яка уявляє собою комплекс об'єднаних системним підходом способів та прийомів наукового пізнання, що дають змогу виявити основні закономірності поведінки суддів, які характеризують їх здатність незалежно та неупереджено здійснювати правосуддя та підтримувати авторитет судової влади, і зроблено висновок, що сучасний період дослідження вказаного феномену уявляє собою перехід від допарадигмального до парадигмального етапу, що знаходить свій прояв у формуванні поняття, принципів, закономірностей розвитку, критеріїв оцінювання доброчесності, а також існуванням суперечностей в її розумінні різними суб'єктами суспільних відносин.¶

Слід також сказати, що автором на підставі термінального аналізу категорії «доброчесність» в адміністративному законодавстві та науці адміністративного права запропоновано періодизацію її розвитку, яка включає чотири етапи, та з'ясовано, що невід'ємними властивостями цього поняття є комплексний характер, наявність широкого та вузького тлумачення, обумовленість міжнародними зобов'язаннями України та відображення на рівні поведінки суддів.¶

Досить переконливо обгрунтовано, що адміністративні відносини із забезпечення доброчесності суддів у широкому аспекті включають формування публічною адміністрацією та інститутами громадянського суспільства умов запобігання корупції; внутрішньоорганізаційні управлінські відносини, що складаються в процесі діяльності, пов'язаної з кваліфікаційним оцінюванням суддів, реалізацію повноважень, делегованих

державою спеціальної недержавної інституції – Громадській раді доброчесності, реалізацію юрисдикції адміністративних судів щодо поновлення порушених прав суб'єктів та об'єктів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів.¹

На підставі проведеного аналізу автор робить цілком обґрунтований висновок, що має місце суперечність між рекомендаціями міжнародних організацій щодо впровадження в Україні вимог до доброчесності суддів та досвідом у цій сфері держав Західної Європи та Північної Америки. Сутність вказаної суперечності полягає в тому, що для імплементації в Україні пропонуються моделі, апробація яких у державах так званої «старої демократії» не проводилась. Натомість, досвід Сербії та Словаччини переконливо свідчить, що повне впровадження рекомендацій міжнародних організацій щодо судової реформи в аспекті доброчесності суддів призвело до підвищення рівня непотизму в судовій системі, руйнування системи внутрішнього контролю та значного зниження рівня довіри громадян до судової влади.²

З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому вирішенні наукового завдання.³

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані та вже використовуються у науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження проблем адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів (акт впровадження Міжрегіональної Академії управління персоналом від 29 січня 2019 року); правотворчості – для підготовки змін і доповнень до адміністративно-правових актів, які регулюють відносини у сфері забезпечення доброчесності суддів; правозастосовчій діяльності – для удосконалення запобігання корупції у системі публічної влади України (акт впровадження Інституту права та післядипломної освіти Міністерства юстиції України від 23 січня 2019 року); навчальному процесі – при підготовці підручників і навчальних посібників з

дисциплін «Адміністративне право», «Судові і правоохоронні органи» та інших дисциплін адміністративно-правового характеру, а також при проведенні занять з цих дисциплін (акт впровадження Міжрегіональної Академії управління персоналом від 5 січня 2019 року). ¶

Повнота викладення матеріалів в публікаціях, положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації, достатньо повно викладені в авторефераті та тридцять шість наукових праць автора, серед яких: одноосібна монографія; вісімнадцять наукових статей, опублікованих у фахових виданнях України з юридичних наук, сім статей в іноземних фахових наукових виданнях; десять тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій і круглих столах. Можна констатувати, що результати роботи відомі широкому колу наукової громадськості. Автореферат відповідає змісту дисертації та оформлений відповідно до встановлених МОН України вимог. ¶

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. В цілому позитивно оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження С.В.Жукова, вважаємо за необхідне звернути увагу дисертанта на окремі положення роботи, що мають спірний характер та недостатньо аргументовані. ¶

1. → Виглядає нелогічною та надмірно широкою за своїм змістом назва розділу 3 «Компаративні аспекти правового забезпечення доброчесності суддів» у співвідношенні з предметом дослідження, яким є адміністративно-правове забезпечення доброчесності суддів. Вибір назви розділу, який виходить за межі предмету дослідження, потребує додаткових пояснень. ¶

2. → Надмірну увагу автор приділяє обґрунтуванню належності досліджуваних ним правовідносин до адміністративних. Крім того, що висвітленню ролі адміністративного права у забезпеченні доброчесності суддів присвячено окремий абзац у Вступі, підрозділи 1.3 та 1.4, ще й по тексту роботи постійно зустрічаються додаткові

обґрунтування тези автора щодо адміністративно-правового характеру вказаних відносин в контексті трансформації предмета адміністративного права (с.106, 107 та ін.). ¶

3. → У тексті роботи автор неодноразово стверджує, що оцінювання доброчесності суддів має ознаки адміністративної процедури (зокрема, у підрозділі 1.4). Проте, на жаль, обґрунтування цієї тези уявляється нам дещо суперечливим. Вважаємо, що вказані положення потребують додаткових пояснень. ¶

4. → На с.360 роботи автор, дещо відхиляючись від обраної теми дослідження, пише про переважання екзистенціальних цінностей над колективними як характерну рису епохи постмодерну, яка справляє свій вплив на формування етичних кодексів різних професійних груп. На нашу думку, вказаній тезі слід було надати більшого правового змісту, зокрема, пояснити, яким чином в етичних кодексах можуть відобразитися колективні та індивідуальні цінності. ¶

5. → Не зовсім вдалим уявляється авторське визначення суб'єктів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів, яких автор пропонує розуміти як суб'єктів публічного права, до компетенції яких віднесено створення правового підґрунтя забезпечення доброчесності суддів, реалізація заходів із забезпечення їх доброчесності, та контроль за здійсненням таких заходів. Визначення терміну «суб'єкт» через термін «суб'єкт» уявляється нам тавтологічним. ¶

6. → Для більшої обґрунтованості результатів дисертаційного дослідження автору варто було спиратися не лише на результати соціологічних досліджень, проведених провідними соціологічними установами України, а й провести власне анкетування суддів з метою визначення суб'єктивних та об'єктивних причин їх не доброчесної поведінки. ¶

Втім, викладені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та не знижують її достатній

автору варто було спиратися не лише на результати соціологічних досліджень, проведених провідними соціологічними установами України, а й провести власне анкетування суддів з метою визначення суб'єктивних та об'єктивних причин їх не доброчесної поведінки.

Втім, викладені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та не знижують її достатній науковий рівень.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Жукова Сергія Вікторовича на тему "Адміністративно-правове забезпечення доброчесності суддів: проблеми теорії та практики" є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретну наукову проблему, яка має суттєве значення для науки адміністративного права. Вона відповідає вимогам, які встановлені у пунктах 9, 10, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, і які висувуються до докторських дисертацій.

Автор дисертації на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри адміністративного
та господарського права
Запорізького національного університету,
доктор юридичних наук, професор

В.К. Колпаков

Підпис Колпакова В. К. засвідчую:
Проректор ЗНУ
з науково-педагогічної роботи

Ю.О. Каганов